

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

КАПІТАЛ БАНКУ ТА МЕТОДИ ЙОГО ОЦІНЮВАННЯ

Студентки 2 курсу бм групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Управління банківським
бізнесом»

Прінько
Ірина
Олександрівна

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Кіреєва Катерина
Олександрівна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА ЙОГО ОЦІНЮВАННЯ.....	6
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОЦІНКИ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ.....	18
2.1 Діагностика капіталу банків України.....	18
2.2 Аналіз капіталу АТ «ОТП Банк».....	27
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИК ОЦІНЮВАННЯ КАПІТАЛУ БАНКУ.....	33
3.1. Зарубіжний досвід оцінки капіталу банку.....	33
3.2. Напрями удосконалення оцінювання банківського капіталу в Україні.....	39
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48
ДОДАТКИ.....	54

ВСТУП

Актуальність теми. Дослідження ролі банківського капіталу дозволяє менеджерам банку визначити правильність управління діяльністю банку, його функціонування, та розробки підходів для підвищення ефективності та темпів розвитку банку загалом. В процесі оцінки надійності та стабільності банківської діяльності, власний капітал банку є одним із фундаментальних чинників, що дає змогу поглинати можливі втрати від ризикових операцій, забезпечуючи тим самим основу для підтримки довіри до банку з боку вкладників та інших клієнтів банку.

На основі впровадження рекомендацій міжнародного органу банківського регулювання - Базельського комітету з банківського нагляду, Національний банк України поступово удосконалює свої вимоги до капіталу банків для підвищення стійкості банківської діяльності в Україні. З боку керівництва українських комерційних банків проводиться пошук удосконалених методів оцінки банківського капіталу для дотримання нормативів капіталу НБУ та забезпечення беззбиткової надійної і стабільної діяльності банків.

Це зумовлює необхідність проведення аналізу власного капіталу банків для визначення його достатності на рівні комерційних банків виходячи з міжнародних вимог і вимог Національного банку України до капіталу, дослідження закордонного досвіду, методів та інструментів, які використовуються у формуванні, використанні та нарощуванні капіталу банків в умовах економічної нестабільності.

Важливо правильно оцінити достатність власного капіталу банку для того, щоб в подальшому використовувати цей показник як інтегральний для оцінки фінансової стійкості окремого банку та банківської системи в цілому, оскільки він враховує майже всі ризики банківської діяльності. Якісна оцінка достатності капіталу банку дозволить банку покривати витрати і непередбачені втрати від результатів своєї діяльності виключно за рахунок власного капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика дослідження якості капіталу актуальна як в Україні, так і в світі в цілому, оскільки банківські системи зазнають збитки під впливом фінансових криз, мають високий рівень недокапіталізації та недотримуються ринкової дисципліни. Визначенням сутності капіталу банку займалися як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, серед яких: Лановська Г.І., Загородній А. Г., Сліпушко О. М., Мочерний С. В., Бондаренко В. В., Косова Е. В., Мишкін Ф. С., П. Роуз та інші.

Метою є - розкриття теоретичних та методичних положень оцінювання банківського капіталу, а також розробка пропозицій щодо його удосконалення.

Об'єктом дослідження є капітал банку.

Предметом дослідження є процес оцінювання капіталу банку.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців, рекомендації Базельського комітету та нормативні документи НБУ з питань регулювання у сфері управління капіталом банку. В основу дослідження покладено загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: абстрактно-логічний – для аналізу фахової літератури, теоретичного узагальнення й формування висновків щодо сутності капіталу банку; декомпозиції – для розкриття мети дослідження та постановки завдань; методи аналізу, синтезу та узагальнення – для дослідження оцінки капіталу банків України; табличний, графічний – для наочного відображення отриманих результатів аналізу регулювання капіталу банків.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативні акти з питань регулювання капіталу банку; офіційні дані Національного банку України; аналітичні огляди; рекомендації Базельського комітету, фінансова звітність банків; монографічні дослідження та наукові публікації з досліджуваної проблеми.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати можуть бути використані Національним банком України та комерційними банками у процесі їхньої діяльності.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. За результатами виконання випускної кваліфікаційної роботи опубліковано 1 статтю: Прінько І.О. Банки в умовах фінансових дисбалансів. Капітал банку та методи його оцінювання: Зб. наук. ст. студ. денної та заочної форми навчання / відп. ред. Н. П. Шульга— Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. – 368 с.

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 58 сторінок. В роботі представлено 7 таблиць, 12 рисунків, 2 додатки та використано 47 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА ЙОГО ОЦІНЮВАННЯ

Для оцінки стійкості та надійності банків важливо оцінити розмір їх власного капіталу, оскільки капітал банку вважається одним із основних ресурсів, що використовується для покриття витрат, що утворилися в результаті ризикових операцій банку, підтверджуючи надійність банку та формуючи довіру до банку з боку його вкладників та кредиторів. В результаті власний капітал банку має суттєвий вплив на його конкурентну позицію на ринку і підтверджує конкурентоспроможність банку серед інших банківських інститутів [15].

Показник достатності власного капіталу банку, або масштаби капітальної адекватності характеру здійснюваних банком операцій, є одним з основних показників фінансового стану банку у банківській справі. Тому оцінка достатності капіталу банку дозволяє зробити висновок про можливості та загрози і потенційні проблеми, що можуть виникнути із платоспроможністю банку та його здатністю у випадку банкрутства задовольнити вимоги кредиторів без втрати ліквідності [8].

Власний капітал виконує декілька функцій. По-перше, він створює резерв для фінансів банку, за допомогою якого банк може продовжити діяльність у випадку збитків. По-друге, достатній рівень власного капіталу формує довіру населення щодо надійності як окремих банків, так і банківської системи в цілому. По-третє, адекватний показник достатності власного капіталу захищає інтереси власників депозитів без повного страхування. І по-четверте, власний капітал служить основним джерелом коштів для подальшого та сталого розвитку банку.

Капітал банку є також головним рушієм його діяльності. Органи нагляду за кредитними організаціями, висуваючи конкретні вимоги щодо показників капіталу, встановлюють тим самим норми економічної поведінки,

створені захищати банки від фінансової нестійкості та ризиків. У зв'язку з цим кожна держава регламентує діяльність своєї банківської системи, затверджуючи закони та відповідні нормативні акти, встановлюючи стандарти мінімального розміру капіталу для кредитно-фінансових організацій. Як правило, коли для новостворюваних банків стандарти означають формулювання мінімального розміру початкового, стартового капіталу в грошовому вигляді, то для діючих банків дані стандарти існують у вигляді нормативів капіталу, співвідношень, коефіцієнта адекватності (достатності) капіталу.

Питання показника достатності капіталу банку протягом тривалого часу виступає предметом наукового дослідження і наукових дискусій між банками та регулюючими органами. Комерційні банки надають перевагу мінімальному обсягу капіталу, щоб поліпшити показники рентабельності акціонерного капіталу і зростання активів; органи банківського нагляду вимагають більшого капіталу для зниження ризику банкрутства банків [29].

Одночасно існує твердження, що банкрутство банку зумовлюється неякісним управлінням, тобто банки, що мають високу якість управління, можуть успішно функціонувати навіть з невеликим обсягом власного капіталу. Разом з тим, комерційні банки повинні постійно враховувати у своїй діяльності той факт, що надмірна капіталізація банку, випуск надлишкової кількості акцій порівняно з дійсною потребою у власному капіталі негативно впливає на результати діяльності банку. Мобілізація грошових коштів шляхом випуску акцій – небажаний і дорогий для банку спосіб фінансування порівняно з іншими джерелами залучення коштів. Тому і керівники банків і органи банківського нагляду повинні знайти достатнє співвідношення між величиною капіталу та іншими параметрами діяльності комерційного банку. Термін "достатність капіталу" в повній мірі відображає оцінку надійності банку [34].

Основними факторами, що визначають необхідну величину банківського капіталу, є різні ризики, котрі кредитна організація приймає на

себе, а також якість управління ними. Найважливішими для більшості банків ризиками є кредитний, процентний, валютний, операційний, основним з яких був і залишається кредитний ризик - ризик повного чи часткового невиконання боржником взятих на себе перед банком зобов'язань при настанні терміну платежу. З метою уніфікації національних методик визначення достатності капіталу, перш за все міжнародних банків, країн-членів Базельського комітету і забезпечення порівнянності за цим показником кредитних організацій, Базельський комітет з банківського нагляду розробив в 1988 р. рекомендації щодо застосування міжнародних стандартів визначення достатності банківського капіталу з урахуванням ризику. Тобто, згідно Базельської угоди про капітал, оцінка достатності банківського капіталу відбувається за допомогою таких показників:

- нормативів достатності капіталу, розрахований як відношення основного і додаткового капіталу до активів (з урахуванням позабалансових статей), зважених на ризик.
- співвідношенням між капіталом 1 (основним) і 2 (додатковим) рівнів [19];

Для уточнення розрахунку достатності капіталу банку з урахуванням ринкових ризиків у 1997 р. були прийняті поправки до Базельської угоди про капітал. Відповідно до них банки вимірюють і здійснюють відрахування з капіталу, корегуючи його на рівень ринкового ризику. Ринковий ризик в свою чергу означає виникнення збитків за позабалансовими та балансовими позиціями, який утворюється за рахунок зміни рівня цін на ринку. Ринкові ризики виникають при відкритій валютній позиції банку за умов коливання ринку.

Зазначені вимоги поширюється на такі види ризиків, як:

- ризики, пов'язані з інструментами, що базуються на відсоткових ставках, і пов'язані з пайовими інструментами в портфелі торгових операцій;
- товарний та валютні ризики за операціями банку.

В Україні, основні вимоги Базельської угоди про капітал щодо оцінки достатності банківського капіталу враховані в Законі України "Про банки і

банківську діяльність", нормативно-правових актах НБУ - Інструкції "Про порядок регулювання діяльності банків в Україні" та інших документах.

Разом з цим, в Україні нині банки ще не застосовують сучасний підхід до оцінки достатності банківського капіталу Базель III розроблений Базельським комітетом з банківського нагляду в повному обсязі, і обумовлюється це наявністю специфіки ризиків в економіці, що знаходиться на перехідному етапі розвитку до ринкової економіки, яка ще не володіє достатнім обсягом ресурсів, необхідних для впровадження зазначених рекомендацій. Однак розрахунок достатності власного капіталу на основі сучасного підходу до оцінки суми всіх ризиків дав би можливість вітчизняним банкам точніше оцінити адекватність банківського капіталу і ступінь покриття ризиків, які обов'язково бере на себе банк. В той же час, нині українські банки здійснюють розрахунок достатності власного капіталу на основі рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду, які НБУ затвердив своїми нормативно-правовими актами.

Запроваджений у 1988 р. Базельським комітетом з банківського нагляду підхід до визначення достатності капіталу має такі переваги:

- характеризує реально існуючий капітал банку;
- сприяє перегляду банківських стратегій щодо нарощування банківських активів при незначному капіталі, віддаючи при цьому перевагу якості кредитного портфеля;
- сприяє збільшенню частки не ризикованої діяльності банку;
- заохочує уряд зменшувати регламентацію діяльності банків, оскільки при цьому виявляється більше елементів саморегулювання;
- дає змогу враховувати ризики за позабалансовими зобов'язаннями і ризики ринку;
- дає змогу порівняти систематичність банків різних країн [3].

Проте, разом із зазначеними перевагами, запропонований метод розрахунку достатності банківського капіталу має ряд недоліків, основні з яких наступні:

- відсутність чіткого визначення складових елементів капіталу за рівнями, що дає змогу зменшити вимоги до розрахунку капіталу з боку окремих банків;
- недостатньо детальний розподіл активів за ступенем ризику;
- зниження вимог до резервів за окремими операціями.

Саме тому у червні 1999 р. була опублікована доповідь Базельського комітету з банківського нагляду, яка містила нові підходи щодо питання забезпечення адекватності банківського капіталу. Результатом проаналізованої роботи стали пропозиції щодо удосконалення першої Базельської угоди про капітал Базель I з метою максимального наближення до практичних потреб діяльності банків.

У листопаді 2005 р. Базельський комітет з банківського нагляду оприлюднив версію угоди “Міжнародна конвергенція вимірювання капіталу і стандартів капіталу: нові підходи”, а з 2007 р. розпочалося впровадження положень Базеля II в практичну діяльність банків: вагові коефіцієнти ризику стали більш чутливими до рівня ризику і ґрунтуються на зовнішній кредитній оцінці; скасовано поділ суверенних боржників на членів і не членів ОЕСР; диверсифіковано вагові коефіцієнти ризику для різних категорій клієнтів (від 150 до 0 %). Знижено також вагу ризику для роздрібних та іпотечних кредитів на купівлю житла.

Принциповою різницею між Базелем II і попередньою угодою про капітал Базель I є підхід на основі трьох “стовпів” (компонентів):

- Перший компонент – “Мінімальні вимоги до капіталу” – розглядає капітал з трьох точок: відповідності ринковому, кредитному та операційному ризикам.
- Другий компонент – “Контроль з боку нагляду”, трикомпонентної опори Базеля II, – група вимог, метою яких є не тільки гарантування наявності у банків достатнього капіталу для покриття всіх можливих ризиків, але і стимулювання їх до розробки та впровадження удосконалених методів моніторингу та управління ризиками. При цьому вимога щодо нарощування капіталу може запроваджуватися навіть у тому випадку,

коли базовий норматив достатності дотриманий.

- Третій компонент – “Ринкова дисципліна”, трикомпонентної опори Базеля II, доповнює перші два компоненти стосовно стимулювання ринкової дисципліни шляхом розробки комплексу вимог про розкриття інформації, що дозволить учасникам ринку оцінити основні напрямки використання капіталу, рівень його ризиковості, процеси оцінки ризику та достатність капіталу банківської установи. [7]

Графічно компоненти Базеля II відображено на рисунку 1.1

Рис. 1.1 Три компоненти-опори Базеля II*

*Примітка: побудовано автором за даними [8, 9]

У 2010 р. Базельський комітет з банківського нагляду опублікував третю Базельську угоду (Third Basel Accord) Базель III, яка є ключовим

нормативним документом, спрямованим на підвищення якості управління ризиками та капіталом фінансових організацій. Основними складовими Базель III є реформа капіталу, запровадження новітніх стандартів ліквідності та вдосконалення ризик-менеджменту. Основний підхід, якій стосується кількісної оцінки капіталу і якій визначає Базель II не змінився: Базель III залишає режим достатності капіталу зважений за ризиками. Це означає, що регулюючі органи будуть продовжувати приділяти особливу увагу управлінню ризиками та корпоративному управлінню як основним факторам фінансової стабільності, а також застосовувати більш суворі вимоги для фінансових інститутів, які не будуть виконувати їх рекомендації.

Згідно з новими стандартами, акціонерний капітал I рівня повинен становити 4,5% від зважених за ризиком активів увесь час. Капітал I рівня повинен знаходитися на рівні 6,0% від зважених за ризиками активів увесь час. Сумарний капітал (капітал I рівня + капітал II рівня) повинен знаходитися на рівні 8,0% від зважених за ризиком активів увесь час. Ці нормативи описані в табл. 1.1

Таблиця 1.1

Вимоги до капіталу за положеннями Базель II та Базель III*

	<i>Акціонерний капітал I рівня (COMMON EQUITY TIER I)</i>	<i>Капітал II рівня (TIER II CAPITAL)</i>	<i>Сумарний капітал (TOTAL CAPITAL)</i>
Базель II / Базель III			
Minimum	2%/4,5%	4%/6,0%	8%/8%
Conservation buffer (буфер збереження капіталу)	0/2,5%		
Minimum + conservation buffer	7.0%	8,5%	10,5%
Countercyclical buffer (антициклічний буфер)	0-2,5%		

*Примітка: складено за даними [9]

Запровадження буферу збереження капіталу на рівні додаткових 2,5% сприяє забезпеченню банків капіталом, який можна буде використовувати їм для покриття збитків у період криз. Цей буфер включається до капіталу I рівня. Антициклічний буфер варіюється в діапазоні від 0% до 2,5%.

Оцінюючи достатність капіталу для покриття всіх важливих ризиків банку, регулятор має переконатися в тому, що:

- мінімальні вимоги до капіталу належно покривають операційний, ринковий та кредитний ризики банку;
- капіталу банку достатньо, щоб покрити всі інші важливі ризики його діяльності;
- навіть у разі несприятливих подій буде достатньо капіталу банку для підтримання платоспроможності;
- у банку не має суттєвих недоліків системи управління ризиками капіталу або достатньо капіталу, щоб мінімізувати можливі негативні наслідки цих недоліків.

Важливим елементом наглядової оцінки достатності капіталу є самооцінка банку. Саме в ICAAP банк самостійно оцінює необхідний рівень капіталу для реалізації своєї стратегії на трьохрівневому горизонті з урахуванням усіх суттєвих ризиків та стрес-сценаріїв. Крім того, банк оцінює ефективність окремих напрямів бізнесу з урахуванням усіх ризиків та може найбільш ефективно перерозподілити власний капітал між ними. У разі потреби банк завчасно планує залучення капіталу.

Тож ICAAP містить важливу інформацію для ефективного проведення SREP та є ключовим для ефективного управління капіталом і розуміння ризиків банком. ICAAP здійснюється одночасно за двома перспективами – економічною та нормативною. За економічною перспективою банк кількісно оцінює всі ризики своєї діяльності. Тобто розраховує обсяг капіталу, що буде достатнім для покриття можливих втрат від ризиків на горизонті протягом одного року з високим рівнем довіри. При цьому банк може самостійно обирати методи та релевантні припущення для оцінки, враховуючи вагомі

прогнозні зміни у своєму профілі ризиків [1].

Крім оцінки базового сценарію установа обов'язково оцінює ризики під час стресових умов. Надалі оцінки всіх суттєвих ризиків окремо за цим сценарієм та за стресових умов складаються, більша з них визначає необхідний рівень капіталу за економічною перспективою. Цей необхідний рівень має бути повністю покритий доступним основним капіталом банку. За нормативною перспективою банк оцінює свою спроможність виконувати вимоги регулятора до достатності капіталу на горизонті протягом трьох років.

Оцінка базується на двох сценаріях: базовому, який передбачає виконання стратегії банку, та несприятливому. Несприятливий сценарій розробляється банком та має включати припущення про настання малоймовірних кризових подій, які релевантні для банку, виявляють суттєві ризики в його діяльності. Доступного капіталу має бути достатньо, щоб забезпечити дотримання вимог регулятора в разі реалізації обох сценаріїв. Тож економічна перспектива більш індивідуальна, капітал оцінений за нею має бути достатній для покриття неочікуваних збитків із високим рівнем довіри.

Якщо банк ідентифікував певний рівень ризику за економічною перспективою, то у нормативній перспективі він має порівнюватися за сумою втрати від цього ризику. Значна розбіжність в оцінках одних і тих самих ризиків свідчить про недостатню якість використаних банком моделей або неадекватні припущення. Тож банк має порівнювати результати, отримані за обома перспективами, та узгоджувати їх.

В ІСААР банк розробляє план підтримки капіталу на необхідному рівні за обома перспективами. Також ІСААР передбачає управлінські заходи капіталом: оцінку зваженої на ризики дохідності бізнес-процесів, алокацію капіталу між бізнес-лініями залежно від неї, встановлення обґрунтованих лімітів операцій тощо. ІСААР по суті є неперервним, достатність капіталу має відстежуватися постійно, а всі розрахунки – своєчасно актуалізуватися.

Проаналізувавши підходи до нормативного визначення достатності капіталу банків у вітчизняній практиці можна простежити, що вони змінюються зі зміною циклів розвитку економіки (Табл. 1.2)

Таблиця 1.2

**Зміни вимог НБУ щодо оцінки адекватності капіталу банків України
відображені в Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в
Україні від 28.08.2001 р. № 368**

<i>Початкові вимоги</i>	<i>Редакція від 17.11.2014 N 723</i>	<i>Редакція від 18.06.2020 № 77</i>
(Н1) – мінімальний розмір регулятивного капіталу – 120 млн грн	500 мільйонів гривень Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1), що отримав банківську ліцензію до 11 липня 2014 року, має становити: 120 мільйонів гривень - до 10 липня 2017 року; 150 мільйонів гривень - з 11 липня 2017 року; 200 мільйонів гривень - з 11 липня 2018 року; 250 мільйонів гривень - з 11 липня 2019 року; 300 мільйонів гривень - з 11 липня 2020 року; 350 мільйонів гривень - з 11 липня 2021 року; 400 мільйонів гривень - з 11 липня 2022 року; 450 мільйонів гривень - з 11 липня 2023 року; 500 мільйонів гривень - з 11 липня 2024 року"	200 мільйонів гривень
(Н2) – Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу/ платоспроможності визначається як співвідношення регулятивного капіталу банку до сумарних активів і певних позабалансових	$H2 \geq 10\%$	$H2 \geq 10\%$

інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику та зменшених на суму створених відповідних резервів за активними операціями. Н2 \geq 8%		
(Н3) – Норматив адекватності основного капіталу розраховується як співвідношення основного капіталу до загальних активів банку, зменшених на суму створених відповідних резервів за активними операціями банків. Н3 \geq 4%	(Н3) – Норматив достатності основного капіталу розраховується як співвідношення основного капіталу до суми активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику Н3 \geq 7%	(Н3) – Норматив достатності основного капіталу визначається як співвідношення основного капіталу до суми активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику Н3 \geq 7%

*Примітка: складено за даними [1]

За даними таблиці 1.2 можна зробити висновок, що Національний банк України залежно від свого бачення напрямків подальшого розвитку вітчизняної банківської системи, може вносити зміни в основний нормативно-правовий документ, що визначає правила оцінки адекватності капіталу банків України - Інструкцію про порядок регулювання діяльності банків в Україні від 28.08.2001 р. № 368, які в подальшому будуть або перешкоджати банкам проводити ризикові банківські операції або створювати нові банки, чи сприяти розвитку банківської діяльності. Зазначимо, що на перших етапах впровадження рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду, а саме Угоди про капітал, мінімальний розмір регулятивного капіталу банку повинен був становити не менше, ніж 10 млн.євро в гривневому еквіваленті. Коли ж НБУ встановив мінімальні вимоги до розміру капіталу банку на рівні 500 млн.грн, це означало для банків, що НБУ набагато підвищує вимоги до мінімального розміру капіталу банку порівняно з рекомендаціями Базельського комітету з банківського нагляду. На сьогоднішній день при офіційному курсі гривні до євро в розмірі, при якому 1 євро = 30,45 грн., мінімальні вимоги до розміру банківського капіталу становили не 10, а 16 млн. євро, що значно ускладнювало можливості банків дотримуватися встановлених НБУ нормативів капіталу і вимагало від банків шукати нові джерела нарощення власного капіталу.

Прийняття редакції вищезазначеної інструкції НБУ 18.06.2020 № 77 значно зменшило мінімальні вимоги до регулятивного капіталу українських банків з 16 млн. євро до 6,5 млн. євро в гривневому еквіваленті, що значно полегшило завдання банкам дотримуватися нормативних вимог НБУ до регулятивного капіталу банку.

Достатність банківського капіталу вагомо впливає на рівень довіри до банку з боку суспільства. Тому проблеми оцінки величини банківського капіталу та методи визначення його достатності залишаються актуальними як у вітчизняній, так і у міжнародній банківській системі.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОЦІНКИ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ

2.1 Діагностика капіталу банків України

Аналізуючи стан сучасного розвитку банківської системи України можна виділити наступні проблеми, що стримують її розвиток та з'ясувати чи не пов'язані вони з недостатньо сформованим банками розміром власного капіталу: по-перше, на сьогоднішній день в банках на балансі знаходиться значний розмір проблемних активів, що вимагає оперативного вирішення проблеми якості активів банку; по-друге, в банках відсутній фундамент для сталого розвитку, що відображається в недостатньо повному залученні коштів населення у вигляді заощаджень, при цьому банки призупинили кредитування, банкам не цікаво використовувати існуючі джерела нарощення капіталу, ринок банківських продуктів занадто структурований, довіра до банківської системи знизилася; банківський нагляд не в змозі проводити макропруденційний нагляд на рівні, необхідному для виявлення ризиків на ранній стадії; розвиток фінансової інфраструктури не відповідає потребам банківського сектору та економіки в цілому [4]. Наявні проблеми розвитку банківської діяльності в Україні вимагають від керівництва банків шукати нові джерела нарощення власного капіталу банків для створення надійного буфера, що захищає банки від серйозних втрат і банкрутства.

За рейтингом надійності у 2020 році відокремлено наступні банки: ПриватБанк (державний), Ощадбанк (державний), Таскомбанк (Україна), Райффайзен банк Аваль (Raiffeisen Bank, Австрія), Укрексімбанк (державний), Креді Агріколь Банк (Credit Agricole, Франція), Ситибанк (Україна) (Citibank, США), ІНГ Банк Україна (ING Group, Нідерланди), Укргазбанк (державний), ПроКредит Банк (ProCredit Bank, Німеччина), Укрсиббанк (BNP Paribas Group, Франція), Кредобанк (PKO Bank Polska,

Польща), ОТП Банк (OTP Bank, Угорщина), ПУМБ (СКМ Фінанс, Україна), Правекс-банк (Intesa Sanpaolo, Італія), Альфа-Банк (ABN Holdings, Люксембург). Можна зробити висновок, що до більш надійних банків відносяться банки іноземних груп та банки з державною формою власністю. Найбільш збиткові та прибуткові банки України за період 2020 року наведено у таблиці 2.1

Таблиця 2.1

Найбільш прибуткові та збиткові банки України упродовж 2020 року

Банк	Прибуток млн.грн	Банк	Збиток млн.грн
АТ КБ «Приватбанк»	27427,08	АТ «Правекс Банк»	-50,5
АТ «Райффайзен Банк»	3503,87	АТ «Банк Кредит Дніпро»	-45
АТ «Укресімбанк»	2269,86	АТ «Місто-Банк»	-23,8
АТ «Укрсиббанк»	2073,02	АТ «Комінвестбанк»	-22,1
АТ «ПУМБ»	1993,92	АТ «Скай Банк»	-20,6
АТ «ОТП Банк»	1938,54	АТ АКБ «Аркада»	-17,1
АТ «Сітібанк»	1553,64	АТ «Альпарі Банк»	-15,8
АТ «Альфа-Банк»	1487,19	АТ «Юнекс Банк»	-6,1
АТ «Креді-Агріколь Банк»	1332,28	АТ «Український банк реконструкції та розвитку»	-0,9
ПАТ «Промінвестбанк»	1096,31		

*складено на основі [4]

При оцінці фінансового стану банків враховуються діючі Міжнародні стандарти Базельського комітету з банківського нагляду, які насамперед контролюють сегмент регулювання банківського фінансового ринку. До основних документів можна віднести «Стандарти банківської діяльності», розроблені Базельським комітетом з банківського нагляду, заснованому при Банку міжнародних розрахунків і відомі як «Базельські угоди» («Basel I», «Basel II», «Basel II» і «Basel III»).

Угода про капітал «Basel III» Базельського комітету з банківського нагляду містить останні напрацювання даного комітету щодо забезпечення стабільності і надійності банківської діяльності. Не відкидаючи попередні рекомендації щодо оцінки достатності банківського капіталу, в «Basel III» Базельським комітетом з банківського нагляду пропонуються нові удосконалені підходи до забезпечення стабільності і надійності банківської діяльності. На сьогодні регулювання банківської діяльності в усьому світі відбувається завдяки рекомендаціям Базельського комітету з банківського нагляду «Базель III». Вимоги стандарту «Базель III» є своєрідним законом для національних регуляторів щодо застосування інструментів макропруденційного регулювання.

Національні регулятори зазвичай мають право на прийняття більш жорстких стандартів, окрім базельських мінімумів. Основні положення «Базель III» були завершені в кінці 2017 року. На сьогодні діють перехідні домовленості Базель III до 2027 року.

Національний банк України, для діагностики фінансового стану банків України розробив методичні підходи «Процес наглядових оцінок та перевірок SREP». SREP Guideline вбачає 4 основні акценти нагляду (Рис. 2.1)

Елемент 1

Аналіз та оцінка бізнес-моделі:

Оцінка життєздатності бізнес-моделі (viability): спроможність створити прийнятний рівень доходів протягом наступних 12 місяців, враховуючи значення показників ефективності, структури банківського фінансування, його бізнес-моделі, ризик-апетиту (схильності до ризику);

Оцінка стійкості стратегії банку (sustainability): спроможність генерувати прийнятний рівень доходів протягом щонайменше наступних 3-х років згідно із затвердженою стратегією банку та бізнес-планом (у тому числі з урахуванням виконання стратегії банку в минулому).

Рис. 2.1. Процес наглядових оцінок та перевірок SREP

*Примітка: складено за даними [2]

На рисунку 2.1 показано, що одним з важливих акцентів наглядової практики SREP Guideline центрального банку країни є оцінка достатності банківського капіталу, яка дає можливість своєчасно відреагувати на

недостатньо якісне управління ризиками в банку і визначити заходи для врегулювання потенційної нестачі капіталу банку.

У таблиці 2.2 наведено динаміку щодо кількості зареєстрованих банків, в тому числі і тих, що мають іноземний капітал. Зазначені дані, зокрема, вказують на те, чи не перешкоджають нинішні регулятивні вимоги до мінімального розміру регулятивного капіталу банків для створення нових вітчизняних банків та банків з іноземним капіталом. За останні три роки кількість банків зі 100 % іноземним капіталом не зменшилася, а кількість банків з українським капіталом зменшується.

Таблиця 2.2

Динаміка основних показників щодо кількості зареєстрованих банків в Україні за 2011-2020* рр

Показник	Станом на 01.01								
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Кількість банків за реєстром	176	180	163	117	96	82	77	75	75
Із них: з іноземним капіталом	53	49	51	41	38	38	37	35	35
У т.ч. зі 100% іноземним капіталом	23	19	19	17	17	18	23	23	23
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	39,5	34	32,5	43,3	37,8	29,2	28,2	28,7	39,75

*Примітка: складено за даними [16,30]

За показниками, що наведено у табл. 2.2, слід звернути увагу на те, що загальна кількість діючих банків за 10 досліджуваних років суттєво зменшилась: з 176 до 75 установ. Кількість банків з іноземним капіталом зазнала таких змін: максимальна кількість банків з іноземним капіталом у 2011-2012 рр. – 53 банки, у 2016-2017 рр. 38 банків та 2018 р. 37 банків.

Отже, можна підсумувати, що присутність банків з іноземним капіталом теж здійснює вагомий вплив на розвиток конкуренції в банківській системі.

Розглянемо більш детально окремі показники діяльності по всій банківській системі України за період з 2010-2020 рр. (рис. 2.2).

За даними рисунку 2.2 можна зробити висновок, що банківська система притримується здебільш динамічного показника отримання прибутку. Рентабельність активів впродовж аналізованих років має непостійний характер, і за перше півріччя 2020 р. досягла позитивного результату, також подібний стан спостерігається у рентабельності капіталу банків.

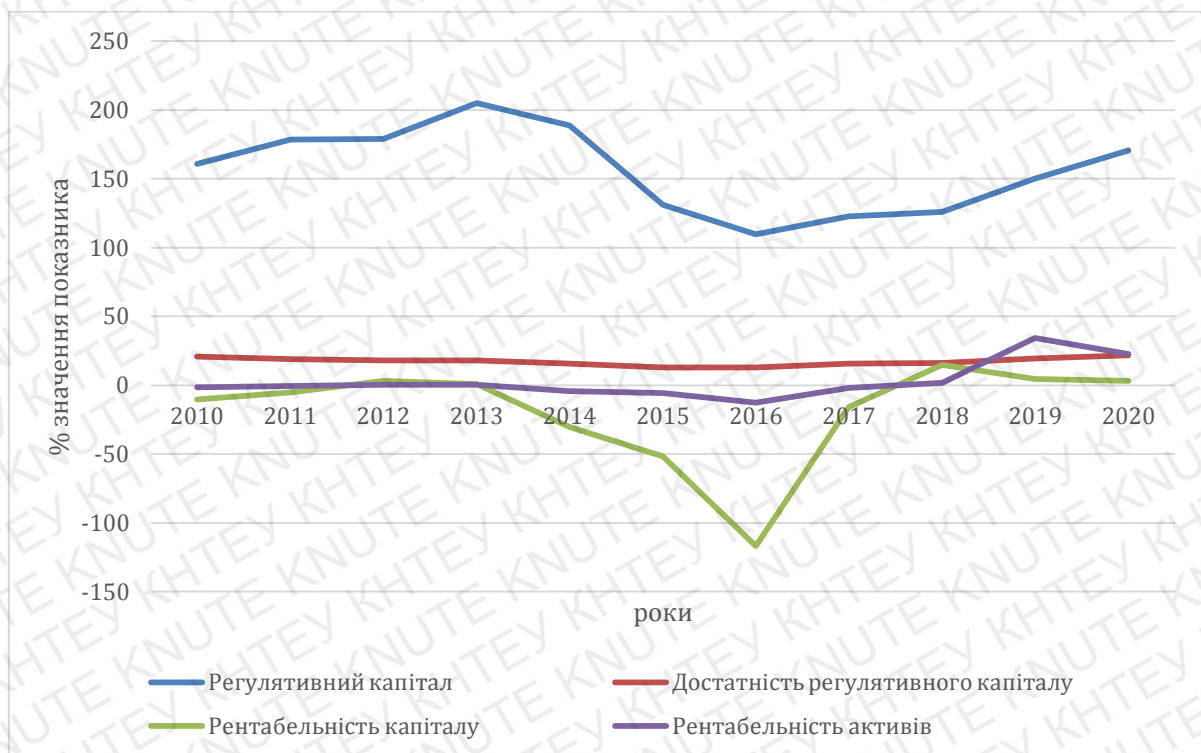

Рис 2.2 Показники діяльності банків України за період з 2010-2020 рр.

*Складено на основі [3]

Так станом на 01.07.2020 р. показник рентабельності капіталу склав 3,06 % та 22,91 % рентабельності активів. Отриманий результат зумовлений взаємовідносинами банків та держави як зовнішнього регулятора банківської діяльності.

Нині показники достатності капіталу банків високі, частка активів банківських установ, що працюють з запасами капіталу понад мінімальні

вимоги зроста.

З початку кризи було деактивовано буфери капіталу, що дає змогу використати існуючий додатковий запас капіталу для покриття можливих збитків та нарощення кредитного портфеля.

На початку 2019 банки повинні були сформувати буфери капіталу понад теперішні вимоги: буфер консервації капіталу мав становити 2.5% ризико-зважених активів для всіх банків та буфер системної важливості в діапазоні 1–2% для системно важливих банків.

Ці буфери формуються у сприятливі часи з інструментів основного капіталу та можуть бути використані банками для поглинання збитків у несприятливі періоди. Буфер консервації знижує ризики порушення мінімальних вимог до достатності капіталу в майбутньому. Додатковий буфер системної важливості підвищує здатність системно важливих банків поглинати збитки, що зменшує ймовірність кризових явищ та масштаб їх наслідків для системи. Ці буфери згідно із практикою не деактивуються регуляторами в несприятливі періоди.

Водночас вони можуть бути використані для поглинання збитків. Якщо банк через надмірні збитки у кризовий період не виконує вимоги, то це не призведе до застосування санкцій. Єдиний наслідок – обмеження на розподіл капіталу, зокрема щодо виплати дивідендів. Тому встановлення буферів є стимулом банкам до нарощування капіталу через отримання прибутку.

На початку 2020 року НБУ вирішив скасувати вимогу щодо формування обох буферів через розгортання економічної кризи. Запровадження буферів було відтерміновано до більш сприятливих часів. Банкам було рекомендовано утримувати капітал та не розподіляти прибуток на виплату дивідендів. Незважаючи на відсутність вимоги до формування та утримання буферів капіталу, нині 88% українських банків по суті мають буфер консервації капіталу. Більше того, поточна достатність капіталу всіх системно важливих банків перевищує суму мінімальних вимог та двох буферів: консервації капіталу та системної важливості. Це свідчить про

достатньо консервативні підходи до планування капіталу банками, що мають зберегтися й надалі.

Про усталену практику банків утримувати капітал понад мінімальні рівні свідчить і їхня дивідендна політика. У другій половині 2020 року економічна ситуація почала поліпшуватися, банки змогли точніше оцінити кредитні втрати внаслідок кризи. Це дало змогу актуалізувати потребу в капіталі, і низка банків прийняла рішення про виплату дивідендів.

Тим не менше всі банки, що розподіляли прибуток, навіть після виплати дивідендів зберегли значний запас капіталу понад мінімальні регуляторні вимоги. Тобто фактично фінансові установи намагаються дотримуватися буферів у капітальному плануванні вже зараз. Адже вже з 1 липня ваги ризику за незабезпеченими споживчими кредитами зростуть із поточних 100% до 125%, із 1 січня 2022 року – до 150%. Крім того, з 1 січня 2022 року буде встановлено мінімальні вимоги до капіталу під операційний ризик.

Плавне проходження банків через кризу та їхня висока прибутковість означають, що запровадження цих новацій своєчасне та не спричинить надмірного навантаження на банківські установи. Більше того, навіть після запровадження зазначених змін достатність капіталу банків помітно перевищуватиме мінімальні вимоги.

Діяльність банків України, в цілому, поступово стабілізується. Стверджувати, що сьогодні вона є стійкою, остаточно не можна. Але очевидним є факт, що банки стають більш прозорими та передбачуваними як для регулятора, так й для базових суб'єктів ринку. Наслідком чого є зміцнення довіри до нього та підвищення якості управління банківськими ризиками. Таким чином, сучасний фінансовий стан банківської системи України вимагає прийняття трансформаційних заходів щодо покращення її функціонування. Дані напрями необхідно структурувати за проблемами, з якими стикнулася вітчизняна банківська система, а саме:

- вирішення питання якості активів та капіталізації банківської системи;

- стимулювання структурних перетворень у банківській системі;
- вирішення структурних дисбалансів в балансах банків задля стимулювання сталого розвитку банківської системи;
- розвиток корпоративного управління в банках;
- розвиток фінансових ринків та банківської інфраструктури;
- інституційна трансформація Національного банку України.

2.2 Аналіз капіталу АТ «ОТП Банк»

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ОТП Банк» є банком зі 100% іноземним капіталом. Згідно з Законом України «Про банки і банківську діяльність» банком з іноземним капіталом вважається банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10% [6]. Динаміку кількості таких банків наведено на рис.2.1 нижче. Останнім часом кількість діючих банків зменшується переважно за рахунок банків з вітчизняним капіталом.

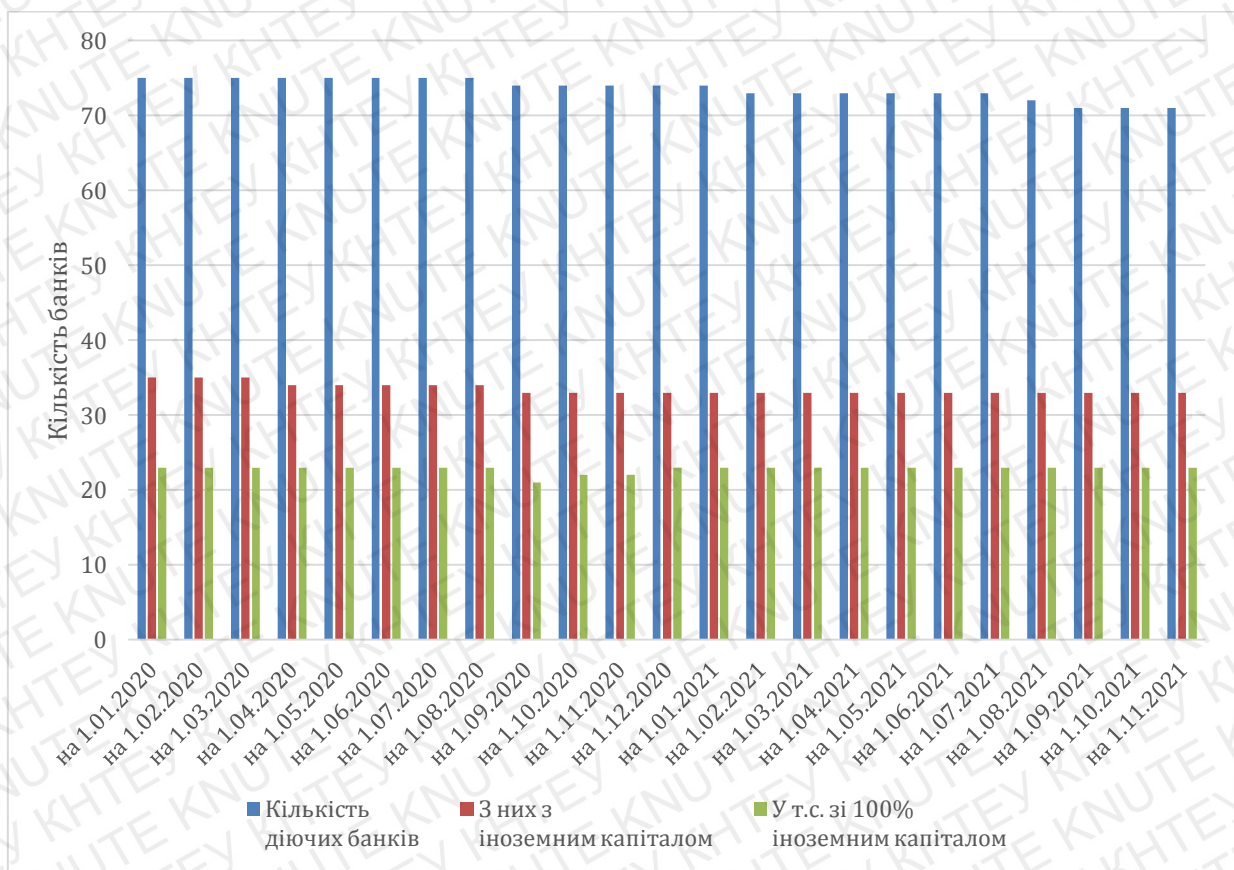

Рис. 2.3 Динаміка кількості банків з іноземним капіталом за 2020-2021 роки [17]

За даними Національного банку України, за період із 01.01.1994 року по 01.10.2021 року кількість банків з іноземним капіталом у структурі банківської системи України зростає з 2 до 38, а їх питома вага в статутному капіталі з 2,3% до 56% [4]. Із 32 банків з іноземним капіталом, в яких

контрольний пакет акцій належать акціонерам однієї країни, 7 банків належали представникам Російської Федерації, 4 банки – представникам Ізраїлю, 3 банки належали резидентам Франції, по 2 банки представникам Польщі, Кіпру, Греції, Туреччини. По одному банку належали резидентам Німеччини, Австрії, Казахстану, Італії, Нідерландів, Угорщини, США, Ісландії, Швеції та Великобританії.

Аналізуючи динаміку складових регулятивного капіталу (додаток А) на прикладі даних АТ "Райффайзен Банк", АТ "УКРСИББАНК" та АТ "ОТП БАНК" як представників банків з іноземним капіталом можна зробити висновок що банки мали тенденцію до нарощування капіталу. Регулятивний капітал є одним з найважливіших показників діяльності банків, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків.

В Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, визначено, що регулятивний капітал банку складається із основного (1-го рівня) капіталу та додаткового (2-го рівня) капіталу [1]. Банк з метою визначення реального розміру капіталу з урахуванням ризиків у своїй діяльності постійно оцінює якість своїх активів і позабалансових зобов'язань, здійснює відповідні коригування їх вартості шляхом формування резервів для покриття очікуваних (можливих) збитків за зобов'язаннями контрагентів.

Структура капіталу Банку складається з інструментів та капіталу, який представлений акціонерним капіталом, резервами, іншим додатковим капіталом, інформація про які розкривається в окремому звіті про зміни у капіталі. Його складові детально представлені в таблиці 2.3

Складові регулятивного капіталу АТ “ОТП Банк” за період 2019-2021 року

тис.грн

	31 грудня 2018 року	31 грудня 2019 року	31 грудня 2020 року
Основний капітал	3 025 195,42	4,953,899	7,066,777
Додатковий капітал	1 938 252,47	2,078,811	1,693,832
Відвернення	0,02	-139,143	-139,143
Всього регулятивного капіталу	4,963,447.9	6,893,567	8,621,466

*Складено на основі [6]

В основу базельської методики покладено принцип достатності капіталу, зміст якого полягає в тому, що розмір власного капіталу банку повинен відповідати розміру активів з урахуванням ступеня їх ризику (додаток Б).

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що випливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру [17]. Чим вище значення показника достатності (адекватності) регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, що її беруть на себе власники банку; і навпаки, чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, що її приймають на себе кредитори/вкладники банку.

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу встановлюється для запобігання надмірному перекладанню банком

кредитного ризику та ризику неповернення банківських активів на кредиторів/вкладників банку. Він визначається як співвідношення регулятивного капіталу до сумарної балансової вартості активів і позабалансових зобов'язань, зважених за ступенем кредитного ризику. Станом на 31 грудня 2020 та 2019 років Банк дотримувався нормативних значень адекватності регулятивного капіталу, встановлених НБУ (не менше 10%).

Рис. 2.4 Нормативне значення нормативу достатності АТ “ ОТП Банк” за період 2017 - 2021 роки станом на 01.01.

*Складено автором на основі [3]

Так, дані представлені на рис. 2.4 свідчать про підвищення розміру регулятивного капіталу та нормативу достатності (адекватності). Норматив адекватності основного капіталу (Н3) показує рівень достатності капіталу з огляду на загальний обсяг діяльності, незалежно від розміру різноманітних ризиків банку. Для розрахунку цього нормативу величина основного капіталу коригується на такі суми: недосформованих резервів під можливі збитки за активними операціями банку; нематеріальних активів за мінусом зносу; капітальних вкладень у нематеріальні активи; збитків минулих років, що очікують

затвердження; збитків поточного року. Сума загальних активів зменшується на розрахункову суму резервів за всіма активними операціями банку, на суму неамортизованого дисконту за цінними паперами та зносу основних засобів.

Нормативне значення нормативу Н3 має бути не менше ніж 7 відсотків.

Рис. 2.5 Нормативне значення нормативу адекватності основного капіталу АТ «ОТП Банк» у 2021р.

*Складено на основі [3]

Можна стверджувати, що АТ «ОТП БАНК» є достатньо ліквідним. Норматив адекватності регулятивного капіталу Н2 відповідає нормативному значенню. Даний факт характеризує діяльність банку, як захищену капіталом від ризику. Тобто ризикові активи в належній мірі захищені високим рівнем власного капіталу. Норматив адекватності основного капіталу Н3 протягом усього періоду вище встановленого нормативу більше 9%. Даний факт характеризує високу можливість банку захистити кредиторів і вкладників від непередбачуваних збитків, які може зазнати банк у процесі своєї діяльності залежно від розміру різноманітних ризиків.

За аналізований період, діяльність банківської установи була ефективною, спираючись на те, що він набув ознаки прибутковості, а показники ефективності, обрані для аналізу, перевищували

середньогалузевий рівень. Ліквідність банку була достатньою для виконання його зобов'язань на всіх горизонтах управління ліквідністю, як на короткостроковому, так і на довгостроковому, а тобто свідчила про фінансову стійкість банку.

РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИК ОЦІНЮВАННЯ КАПІТАЛУ БАНКУ

3.1. Зарубіжний досвід оцінки капіталу банку

Завданням органів банківського нагляду є оцінка достатності банківського капіталу для упередження банкрутства банку. Система оцінки цими органами діяльності банків та достатності розміру власного капіталу у різних країнах мають свої характерні особливості і залежать від низки факторів: специфіки дистанційного нагляду; можливостей проведення інспекційних перевірок на місцях; видів та переліку звітності, що надається для проведення нагляду; доступності інших джерел інформації для органів банківського нагляду, а також від людського фактору [24].

Для оцінки достатнього розміру власного капіталу банку, банки різних країн світу використовують різноманітні системи, які можна представити так:

- статистичні моделі “систем раннього реагування”;
- системи рейтингової оцінки банків;
- система дистанційного моніторингу, які використовують розрахунок фінансових коефіцієнтів та аналіз груп банків;
- комплексні системи ризиків у банківській діяльності.

Більш детально вищезазначені системи оцінки ризиків та раннього реагування показані в таблиці.3.1

Таблиця 3.1

Система нагляду фінансового стану банку в різних країнах

<i>Країна</i>	<i>Системи нагляду</i>	<i>Тип системи</i>
Німеччина	BAKIS	Системи фінансових коефіцієнтів та аналізу окремих груп банків

Франція	SAABA	Система раннього реагування – очікувані збитки
	ORAP	Дистанційна рейтингова система
Нідерланди	RAST	Комплексна система для оцінки ризиків
Англія	RATE	Система для оцінки банківських ризиків
Італія	PATROL	Дистанційна рейтингова система
США	CAMELS	Система рейтингів на базі рейтингових перевірок на місцях
	SEER Rating	Система раннього реагування – прогнозування рейтингів
	CAEL	Дистанційна система банківського нагляду
	SCOR	Система раннього реагування – оцінка рейтингу
	SEER Risk Rank bank calculator - OCC	Системи раннього реагування – прогнозування банкрутств і виживання
Країни – члени МВФ	Системи ПФУ, стрес тестування	Макро- та мікропруденційний аналіз

*Примітка: складено на основі [40]

Однією з найвідоміших рейтингових систем, що використовується органами банківського нагляду, є американська система CAMEL, яка з 1979 року допомагає в оцінці достатності власного капіталу банків трьом наглядовим органам США – Федеральній резервній системі, Федеральній корпорації страхування депозитів та Контролеру грошового обороту. З часом, а саме починаючи з 1997 року система CAMEL була модернізована за рахунок запровадження додаткового критерію оцінки – чутливості до ринкових ризиків (S). З того часу дана система отримала нову назву - CAMELS.

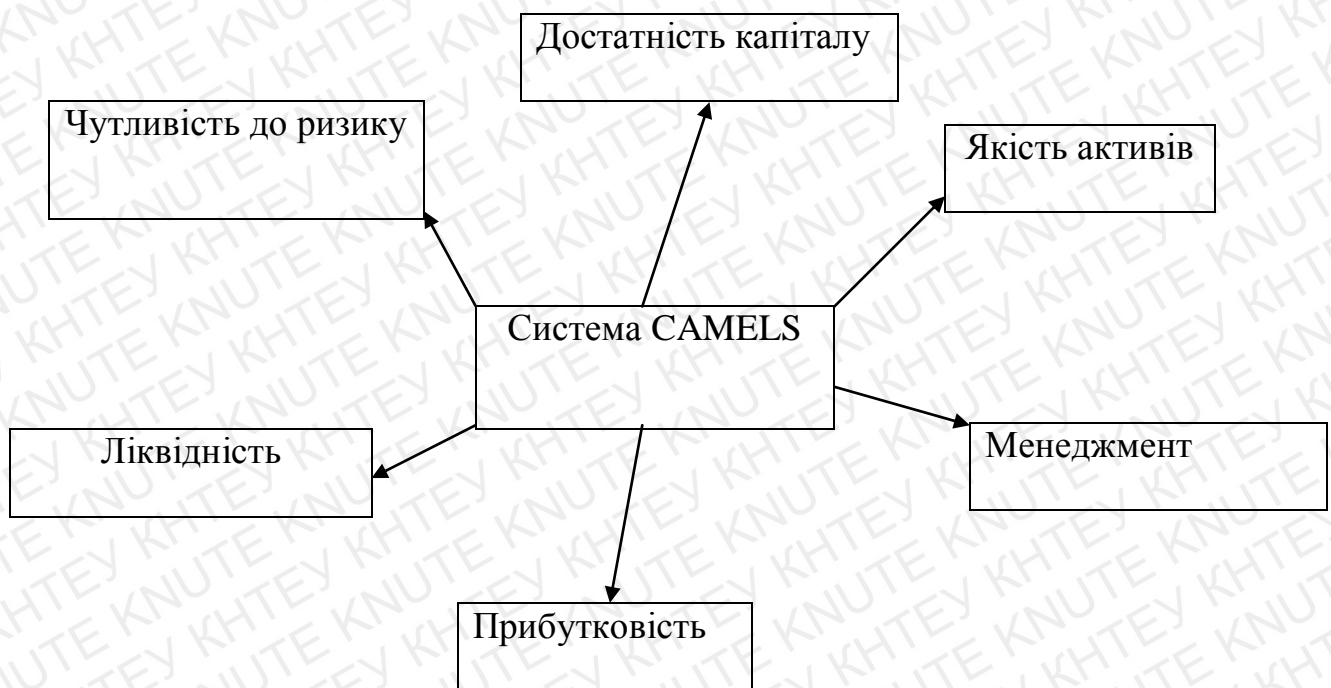

Рис. 3.1 Інформаційна модель здійснення рейтингової оцінки за системою CAMELS [37]

У системі CAMELS одне з ключових місць належить сукупному прибутку й сукупному капіталу банку, що підкреслює їх важливість для забезпечення фінансового здоров'я банку і перспектив його подальшого розвитку. Слід зазначити, що в системі CAMELS всі компоненти мають величезне значення для визначення потенційних ризиків банку і тільки в комплексі вони справді спроможні показати сильні і слабкі сторони банку. Наприклад, якість менеджменту свідчить про прийняття своєчасних

правильних рішень в діяльності банку і здатність установи банку оперативно реагувати на постійні зміни в зовнішньому і внутрішньому середовищі банку [27].

У іноземних країнах банки застосовують різноманітні методи концентрації банківського капіталу, що доцільно досліджувати і використовувати в практиці українських банків. Так, наприклад, у Великобританії банки надають перевагу зміні структури портфеля активів (а саме – зміні розміру класифікованих активів за ступенем ризику). Японські ж банки багато років активно використовують засіб фіктивного «роздування» капітальної бази, вводячи до неї номінальний прибуток від зростання ринкової ціни інвестиційного портфеля банку. На наш погляд, американська практика може бути прийнятною для вітчизняних банківських установ, а досвід банків Великобританії та Японії доцільно використовувати обережно.

Важливо мати на увазі, що залучення додаткового капіталу за рахунок випуску нових акцій може викликати зменшення дивідендних виплат, що несхвально буде сприйнято акціонерами банку.

Різні зарубіжні країни використовують власні методи банківського регулювання та нагляду. На сьогоднішній день вважається в багатьох країнах, що безпосереднє втручання держави в оперативну діяльність банку приносить величезну шкоду розвитку банківської діяльності, і більш доцільним є опосередкований рекомендаційний вплив з боку регулюючих органів на діяльність банків. Головна роль у забезпеченні фінансової стійкості банку належить ефективному внутрішньому регулюванню в самому банку [19]. В той же час вважається, що корпоративне управління в банку здійснюється в інтересах конкретних банків, які не завжди збігаються із загальнодержавними інтересами. У зв'язку з цим, корпоративне управління в банку повинне супроводжуватися коригуючим державним економічним регулюванням.

Країни з розвинутою ринковою економікою використовують такі шляхи консолідації банківського капіталу:

1) поєднання капіталів тих банків, які конкурують між собою, і знаходяться в одному сегменті фінансового сектору, чи то однієї, чи то різних країн (банк – банк / банк однієї країни – банк іншої країни);

2) поєднання капіталів тих фінансових установ, що працюють у різних сегментах фінансового ринку чи то однієї країни чи то діють у різних країнах (страхова компанія - банк / інвестиційна компанія однієї країни – банк іншої країни). Причинами фінансової консолідації банків вважаються: – пошук шляхів зменшення витрат за рахунок економії на масштабах, зменшення податкових витрат та ефективнішого розміщення ресурсів; – бажання збільшити прибуток шляхом диверсифікації продуктів і універсалізації діяльності.

В середовищі банківських аналітиків у зарубіжній практиці поширеним явищем є визначення дійсної ринкової вартості банківських акцій на базі використання нескінченної форми моделі дисконтування дивідендів банку, яка передбачає, що надходження акціонерам банку будуть зростати з темпом росту (g), рентабельність власного капіталу (ROE) буде постійною, а співвідношення власного та залученого капіталів залишиться незмінним, відповідно й балансова вартість власного капіталу також буде зростати з темпом (g) [39].

Досить часто для оцінки адекватності банківського капіталу важливим стає розрахунок ринкової вартості акцій банку, яка визначається шляхом додавання дисконтованих вартості власного капіталу банку та майбутніх дивідендних виплат за акціями. Метод капіталізації при визначенні ринкової вартості власного капіталу може бути використаним тільки за умови дотримання стабільності в довгостроковому періоді величини грошового потоку банку.

Так званий метод економічної доданої вартості (Economic value added – EVA), що передбачає оцінку ринкової вартості капіталу банку, дозволяє розрахувати для кожного періоду часу додану вартість, створену банком за відповідний період часу, що визначається ефективністю використання

активів банком, а саме рентабельністю активів – ROA, і середньозваженою вартістю сукупного банківського капіталу – WACC, тобто вартістю обслуговування всіх складових пасивів банку.

Вважається, що якщо показник економічної доданої вартості (EVA) додатній, то банк розвивається та функціонує нормально. У випадку набуття показником економічної доданої вартості (EVA) від'ємного значення, це буде свідченням погіршення фінансової стійкості банку [42].

Показник (EVA) показує створену додану вартість для сукупного банківського капіталу, у зв'язку з цим і значення середньозваженої вартості капіталу банку (WACC) у формулі визначає необхідний рівень дохідності на вкладений капітал банку, тобто є ставкою дисконтування. Інший показник економічної доданої вартості в моделі Ольсона (EVA_e) оцінює додану вартість, створену тільки власним капіталом банку, у зв'язку з цим в якості коефіцієнта дисконтування використовується показник k_e , який відображає мінімальний рівень дохідності власного капіталу банку.

Важливим є також те, що у міжнародній практиці, зокрема у таких величезних банківських установах США як JPMorgan Chase & Co, Bank of America Corp, Citigroup Inc тощо, здійснюються різноманітні стрес-тестування на постійній основі для визначення стійкості банків та достатності їх капіталу на випадок виникнення фінансової кризи. В той же час посилення вимог міжнародних стандартів банківського нагляду під назвою Базель III) отримало неоднозначну оцінку з боку національних регуляторів та фінансових установ країн [40].

3.2 Напрями удосконалення оцінювання банківського капіталу в Україні

Важливим напрямом підвищення капіталізації банківської системи України могло б стати повернення довіри та вкладання коштів у статутні капітали банків грошових коштів населення. На сьогоднішній день офіційна статистика свідчить, що поза банками перебуває приблизно 60 мільярдів гривень готівкових коштів. За оцінками експертів, населення тримає на руках приблизно 100–110 мільярдів гривень, що є величезним потенціалом, який може вивести українську банківську систему за показником капіталізації банків на рівень країн Східної Європи.

Для підвищення рівня капіталізації відчизняної банківської системи, необхідне посилення процедур реорганізації банків та вдосконалення діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у цьому напрямі. У зв'язку з цим, реорганізація та ліквідація банківських установ повинні здійснюватися такими шляхами:

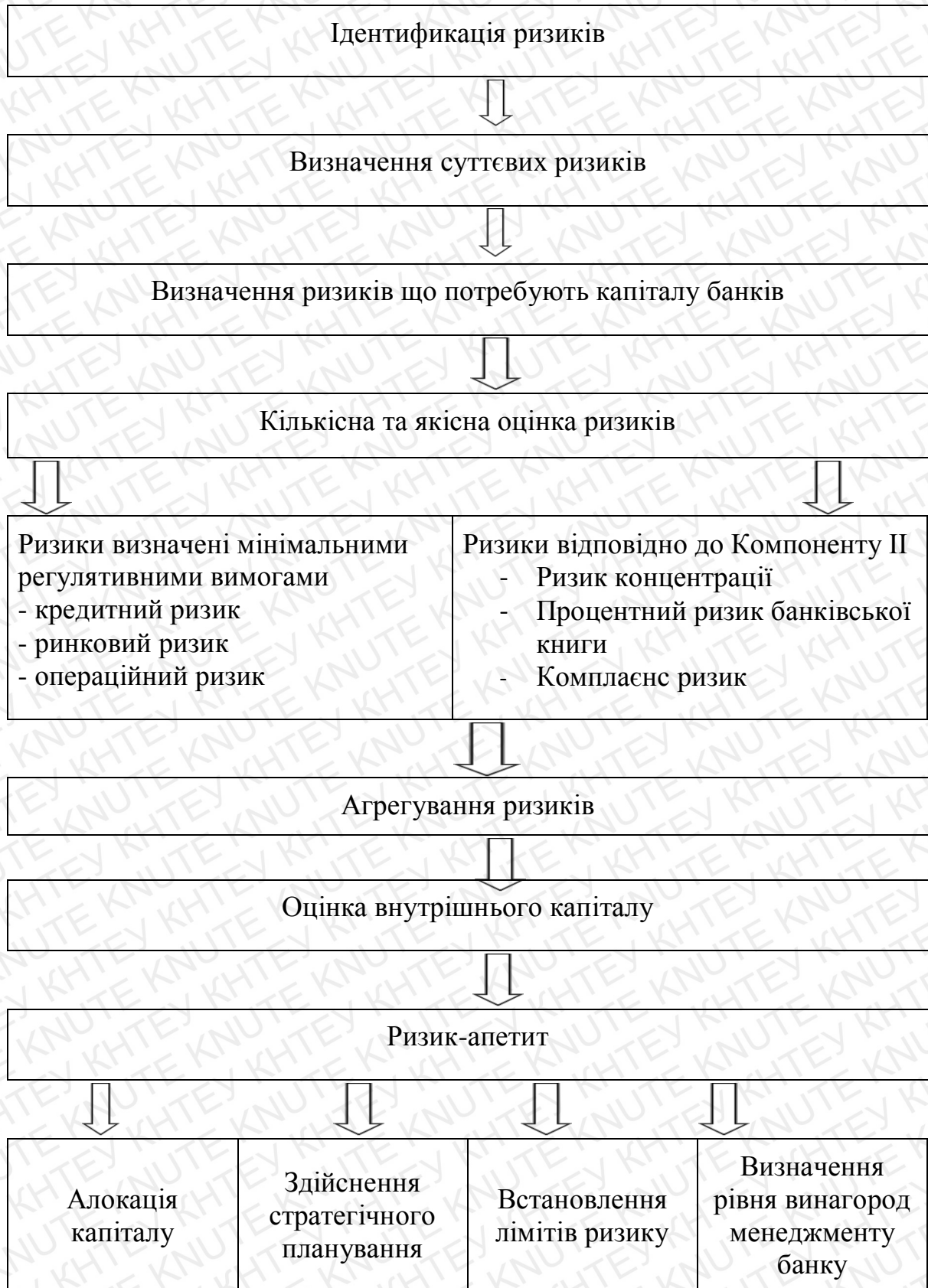
- через нормативне та методичне забезпечення регулювання процесів капіталізації та фінансової реструктуризації банків, а також механізмів антикризового управління;
- через вдосконалення процедури ліквідації банків, у тому числі продажу майна (активів) банку, що ліквідується, та проблемних активів;
- через вдосконалення методичних рекомендацій та нормативних документів НБУ щодо визначення критеріїв проблемності у діяльності банків;
- через встановлення прозорого порядку продажу банків, а також призначення та діяльності тимчасової адміністрації і створення інституту кризових менеджерів;
- через забезпечення дієвого моніторингу фінансового стану банківських установ і надійних систем своєчасного реагування органів банківського нагляду на погіршення проблем банку з метою локалізації наслідків неефективного управління банком.

Необхідно підкреслити, що процес аналізу основних показників достатності капіталу банків потребує доповнення його практичними рекомендаціями для формування оптимального збалансованого капіталу. Серед основних практичних рекомендацій щодо формування оптимального збалансованого капіталу є такі:

- щорічне збільшення власного капіталу та зростання частки власного капіталу у структурі пасивів банків;
- підтримання адекватного співвідношення активів банківських установ та темпу приросту капіталу, зокрема узгодження їх обсягів. В той же час потрібно враховувати часові і вартісні характеристики пасивних операцій банку і порівнювати їх з поточними і прогнозованими активними операціями. Все це доцільно проводити за допомогою контролю динаміки руху депозитних коштів та коштів на розрахункових рахунках, що найбільшою мірою сприяють забезпеченню ліквідності балансу;
- формування раціонального співвідношення між джерелами банківських ресурсів і підтримання їх оптимальної структури;
- створення якісної та кількісної оцінки кредитоспроможності позичальника для уникнення появи проблемної заборгованості банків та необхідності використання їх власного капіталу для покриття збитків;
- формування буферу капіталу та антициклічного резерву відповідно до рекомендацій Базель III;
- прогнозування величини показників достатності банківського капіталу та розробка сценаріїв беззбиткового розвитку.

Для поліпшення оцінки банком достатності свого капіталу, необхідно періодично здійснювати систематизацію підходів до оцінки капіталу банку, структурувати її етапи та використовувати розроблену карту річного циклу оцінки капіталу банку. Це дасть змогу уникнути в процесі її застосування випадання певних етапів оцінки і недопущення неякісної оцінки капіталу банку та виникнення помилок під час розрахунку необхідного капіталу та оцінку процесу ICAAP.

Етапи оцінки банком достатності капіталу наведено на рисунку 3.2.

Планово-фактичний аналіз внутрішнього капіталу

Рис. 3.2 Етапи оцінки банком достатності капіталу

*Складено на основі [16]

Таким чином, високий рівень капіталу сприяє зміцненню громадської довіри до банківської системи в цілому. Чим більше капітал банку, тим він стійкіший відносно втрат і більшою мірою здатний здійснювати активні операції, в тому числі в періоди спадів ділової активності в країні. У своїй політиці Національний банк України керується необхідністю максимального зниження ризиків у діяльності банків, створення правових умов для підвищення їх фінансової стійкості та конкурентоспроможності.

Саме тому одним з найважливіших завдань розвитку банківської системи повинно бути підвищення рівня капіталізації банківської системи відповідно до обсягів банківських операцій та ризиків, притаманних діяльності банку. Фінансова стійкість банку залежить як від внутрішніх, так і від зовнішніх факторів, проте визначальним стає розмір та достатність капіталу банківської установи.

Перевищення критичних значень показників фінансової стійкості, здійснення агресивної кредитної політики, відсутність сформованих резервів в необхідному обсязі відповідно до кредитного, процентного, валютного, інвестиційного та інших ризиків, недотримання вимог банківського законодавства зумовлює погіршення фінансової стійкості банку, що може створити реальну загрозу невиконання його зобов'язань перед клієнтами, а в подальшому може призвести і до банкрутства.

Використання ризик-орієнтованого підходу, з урахуванням міжнародних рекомендацій визначення достатності капіталу, дає змогу банку утримувати той рівень капіталу, який здатен абсорбувати неочікувані ризики й нівелювати збитки та забезпечує його стабільне функціонування в періоди економічних коливань.

Сучасна практика оцінювання й регулювання достатності капіталу банків в Україні спирається на вітчизняні нормативно-правові документи та запроваджені ними регулятивні вимоги, які передбачають встановлення інституційних вимог до капіталу банку та ризик-орієнтованих вимог достатності капіталу, критеріями яких є якість активів банку та рівень прийнятих ризиків.

Наявні відмінності виражаються у розрахунку регулятивного капіталу та його складових відповідно до неактуалізованих рекомендацій міжнародного співтовариства; врахуванні при розрахунку зважених на ризик активів лише кредитного ризику та ринкового у частині врахування валютної позиції, а затверджена НБУ методика розрахунку операційного ризику та капіталу для його покриття проходить апробацію в банках України.

Ефект від запровадження нових інструментів нагляду полягає у забезпеченні гармонізації підходів щодо банківського нагляду з законодавством ЄС;

- посилення наглядового реагування на ранніх стадіях ідентифікації ризиків банку;
- проведення оцінки банків України з урахуванням підходів, які використовуються в країнах ЄС, що надає можливість порівнювати банки України із банками інших країн, з точки зору їх життєздатності;
- відповідність стратегічним цілям НБУ щодо забезпечення «стабільної, прозорої та ефективної банківської системи», що передбачає перехід до ризик-орієнтованого банківського нагляду;
- сприяння відкритості НБУ, у тому числі з урахуванням норм антикорупційного законодавства; підвищенні ефективності використання наглядових ресурсів шляхом застосування принципу пропорційності у визначенні обсягу, періодичності та застосуванні наглядових дій щодо банків залежно від рівня їх ризиків та системного впливу.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Нами проведено теоретичне узагальнення та обґрунтовано шляхи вирішення важливого наукового завдання з розвитку теоретико-методологічних засад, методичних підходів до оцінки достатності капіталу банків та розроблено практичні рекомендації з її вдосконалення в умовах ринкової невизначеності.

Дослідження поставленої проблеми дозволило зробити такі висновки:

- Капітал банку під час виконання функцій, притаманних йому в умовах ринкової невизначеності, необхідно розглядати як частину ресурсів банку, яка використовується у процесі здійснення банківської діяльності з метою отримання прибутку та виступає основною категорією, здатною нівелювати ризики, на які наражається банк у процесі діяльності та забезпечити його стає функціонування в періоди економічних коливань.

- Під час настання кризових умов в економіці зростає ймовірність отримання значних збитків та визнання неплатоспроможності банків. Відповідно, банк повинен мати достатній запас капіталу, щоб покрити збитки та мінімізувати негативні наслідки економічних криз та настроїв вкладників та кредиторів.

- Розроблена карта річного циклу ICAAP банку сприяє систематизації і структуруванню його компонентів, що убезпечить фінансові установи від змішування та/або випадання певних етапів процесу внутрішньої оцінки, та надає можливість коригування показників ризиковості, що впливають на розрахунок необхідного розміру капіталу.

З метою якісної імплементації внутрішнього процесу оцінки достатності капіталу банку (ICAAP) важливо приділити увагу розвитку внутрішніх підходів до оцінки достатності капіталу відносно усіх суттєвих ризиків.

Слід зазначити, що у період ринкової невизначеності саме забезпечення довіри до банку виступає першочерговою серед решти, притаманних

капіталу банку, функцій, які залишаються вагомими в цей період: захисної, регулятивної, оперативної функцій та функції забезпечення капіталізації економічних відносин. Банківська діяльність постійно супроводжується різноманітними ризиками, що можуть виникати внаслідок невизначеності майбутнього стану середовища, так і невизначеності наслідків управлінських рішень.

Умови невизначеності доцільно розглядати як визначальні чинники, що суттєво впливають на формування підходів та методів оцінки достатності капіталу для забезпечення стабільності діяльності банку. Оскільки невизначеність є основою ризику, прорахований ризик є одним із способів її нівелювання, а оцінка капіталу для покриття неочікуваних ризиків є основоположною для забезпечення його достатності в умовах ринкової невизначеності.

Капітал банку є суттєвим фактором фінансової безпеки банківської установи, оскільки впливає на її фінансову стійкість та стабільність діяльності. У зв'язку з цим, важливого значення для успішного розвитку банку набуває оцінка його достатності та визначення його оптимальної величини для конкретного банку. Оптимальним підходом в умовах ринкової невизначеності є використання методів, які враховують ризиковість активів як важливих факторів при визначенні достатності капіталу.

Головними напрямками підвищення рівня капіталізації банківської системи на сучасному етапі, на наш погляд, повинно стати:

- формування банками додаткової суми акціонерного капіталу на основі додаткових емісій акцій або внесків власників чи засновників банків;
- пошук банками шляхів підвищення рівня капіталізації із використанням додаткових джерел залучення коштів як на внутрішніх, так і на зовнішніх фінансових і грошових ринках;
- налагодження контактів банками із стратегічними інвесторами, у тому числі й з іноземними;

- забезпечення високої якості капіталу та формування достатнього розміру капіталу для покриття ризиків, що беруть на себе банки, в тому числі вдосконалення структури капіталу;
- пошук шляхів капіталізації прибутку в банках, зокрема шляхом вдосконалення оподаткування та дивідендної політики;
- покращення методики розрахунку регулятивного капіталу;
- поліпшення розрахунку та удосконалення систем моніторингу банківських ризиків.

Важливим засобом визначення стійкості банків України є проведення Національним банком України оцінки якості активів банків та проведення стрес-тестування окремих банків, результати якого у 2019 р. засвідчили, що у разі настання гіпотетичної кризи, недостатню капіталізацію відчують в 11 банківських установах (за базовим сценарієм) та 18 (за несприятливим сценарієм).

У період трансформацій нагляду в нинішніх умовах та посилення нормативних вимог до достатності капіталу в багатьох країнах світу доцільно застосовувати в Україні пом'якшені вимоги до розрахунку достатності капіталу для покриття операційного ризику, з використанням граничного коефіцієнта α на рівні 12% замість 15%. Запровадження процесу внутрішньої оцінки достатності капіталу банку (ICAAP) для покриття усіх суттєвих ризиків можна вважати одним з пріоритетних компонентів ризик-орієнтованого підходу та у вузькому розумінні він полягає у виявленні в діяльності банків зон підвищеного ризику та трансформуванні їх оцінки у потребу в капіталі.

В процесі оцінки кредитних ризиків найбільш ефективними вважаються моделі, що базуються на теорії дефолтів, ефективність яких суттєво залежить від якості статистичних даних за дефолтами різних типів боржників за різними борговими інструментами. На обсяги кредитного ризику також впливає ризик концентрації. Враховуючи глибину концентрації портфеля боргових фінансових інструментів, можна на основі застосування

регресійної моделі визначити залежність очікуваних втрат за сукупним портфелем від очікуваних втрат за борговим фінансовим інструментом з великими кредитними ризиками, і все буде впливати на обґрунтованість алокації економічного капіталу під кредитний ризик завдяки застосуванню диференційованого підходу.

Важливими напрямками удосконалення вимог до оцінки достатності капіталу банків повинна стати імплементація нових та удосконалення існуючих методів шляхом: внесення змін до структури регулятивного капіталу банку, з виокремленням базового капіталу першого рівня, що включатиме лише власні кошти, які в процесі банківської діяльності відіграють найбільш відчутну стабілізуючу роль та забезпечують стійкість банку в період ринкових коливань, а також додатковий капітал першого рівня та капітал другого рівня; встановлення нормативних вимог до рівня власних коштів банку (базового капіталу першого рівня) на рівні 5,625%, зважених на ризик активів, капіталу першого рівня в розмірі 7% та загалом регулятивного капіталу банку – 10%, що дасть змогу більш якісно здійснювати оцінку банківської діяльності та попереджати її кризові стани.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні Постанова НБУ від 22.06.2021 № 368 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>
2. Про затвердження Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України Постанова НБУ від 28.04.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0141500-17#n12>
3. Дані наглядової статистики НБУ URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>
4. Основні показники діяльності банків України URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=75473&cat_id=40259
5. Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123465&cat_id=123218
6. Офіційний сайт АТ “ОТП Банк” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.otpbank.com.ua>
7. Базельський пріоритет. URL: <https://banksrating.com.ua/analytics/bazelskij-prioritet>.
8. Базельський комітет з питань банківського регулювання та основні принципи регулювання банківської діяльності. URL: <http://posibniki.com.ua/post-bazelskiykomitet-z-pitan-bankivskogo-naglyadu-ta-osnovniprincipi-regulyuvannya-bankivskoiodiyalnosti>.
9. Базельський комітет банківського нагляду. Третя базельська угода (Third Basel Accord) URL: [http://www. Bis.org](http://www.Bis.org)
10. Звіт про фінансову стабільність URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2020-H2.pdf?v=4

11. Погореленко Н.П., Лютий М.М. Діагностика умов функціонування банківської системи України. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2019. Вип.33. С. 198-204. DOI: 10.32999/ksu2307- 8030/2019-33-39.
12. Концепція вдосконалення вимог до капіталу / Департамент методології Національного банку України. □ К.:НБУ, 2018. – 18 с.
13. Гайдаржийська О.М., Щепіна Т.Г., Отрошко В.П. Практичні основи аналізу та оцінки капіталу банку / О. М. Гайдаржийська // Молодий вчений. Серія: економічні науки. — 2017.— №7 (47).— С. 416-421
14. Bankografo.com. Рентабельність капіталу банків України. URL: <http://bankografo.com/analiz-bankiv/bankivska-statystyka/pokazniki-diyalnostibankiv-vidnosni/rentabelnist-kapitalu-bankiv-ukrayini-roe>.
15. Руда О.Л. Сучасний стан банківської системи України та її конкурентоспроможність. Ефективна економіка. 2019. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7013>
16. Вдовенко Л.О., Черненко О.С. Високий рівень капіталізації – основа зміцнення банківської системи України. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 4. С. 84-96.
17. Кількість банків в Україні (2008-2021)
URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/>
18. Марич М.Г. Оцінка фінансової стійкості комерційних банків України на сучасному етапі розвитку / Марич М.Г.. Марич А.В URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/142.pdf>
19. Блащук-Дев'яткіна Н. З., Себестянович І. С. Базельський комітет та його роль в регулюванні банківської діяльності. Молодий вчений. 2020. № 4 (80). С. 286-289.
URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/4/59.pdf>.
20. Безвух С. В., Штойко Т. О. Методичні підходи до оцінки вартості власного капіталу банку. Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика. 2018. Т. 1. С. 102-104.

- 21.Гладких Д.М. Основні проблеми банків з іноземним капіталом в Україні / Д.М. Гладких // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми ефективності використання потенціалу економіки України» (20-21 січня 2017 р.). – Дніпро: НО «Перспектива», 2017. – 160 с. – С.111-114.
- 22.Коваленко В.В. Достатність капіталу у забезпеченні стабільного розвитку банків України. Стратегічні пріоритети. 2017. № 2(43). С. 73–79. URL: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/9-1499252708.pdf>
23. Коваленко В. Проблеми капіталізації та оцінювання достатності капіталу Банку / В. Коваленко, О. Крухмаль, Ж. Торяник //Актуальні проблеми економіки . — 2017. — N8(122). – С. 276–285.
- 24.Савлук М. І. Банківські операції : підручник / М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна – 3є вид., перероб. і доп. – К. – КНЕУ, 2018. – 608 с.
- 25.Савлук С. В. Власний капітал як запобіжник втрати ліквідності банку/ С. В. Савлук // Банківська справа. — 2018. — № 2. – С. 55–62.
- 26.Мороз А. М. Банківські операції: підручник. — 2ге вид., випр. і доп. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна. — К.: КНЕУ, 2018. — 476 с.
- 27.Онищенко Ю.І., Гребінщикова Т.С. Чинники формування власного капіталу банків України. Гроші, фінанси і кредит. 2016. Випуск № 2. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/2_ukr/93.pdf
- 28.Лисенюк О. В. Оцінка достатності власного капіталу банків / О. В. Лисенюк // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. – 2016. – № 1. – С. 63–67 : табл., граф., схем.
- 29.Вербицька Я. Достатність капіталу у забезпеченні конкурентної позиції банків України / Я. Вербицька // Наук. вісн. Одес. нац. екон. ун-ту. – 2016. – № 5. – С. 58–69. – Бібліогр.: 14 назв.
- 30.Кушнір С.О., Вернидуб М.Ю Особливості формування власного капіталу комерційних банків в Україні. Молодий вчений. 2016. № 4(31)

- квітень. С. 104–109. URL:
<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/4/26.pdf>
31. Гірняк В. В. Іноземний капітал банків України: ризики та можливості. Інноваційна економіка. 2016. № 5. URL:
http://dspace.ubs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/529/1/Hirnyak_inek_2014_5_51.Pdf.
32. Банківська система : навч. посіб. / за ред. І. М. Мазур. – Дніпро : Пороги, 2017. – 444 с.
33. Вовчак О. Д., Миськів Г. В. Оцінка сучасного стану розвитку банків іноземних банківських груп в Україні. ScientificJournal «ScienceRise». 2016. № 8/1(25). С. 37–43.
34. Солошенко В. В. Економічна сутність банківського капіталу [Електронний ресурс] / В. В. Солошенко, В. Є. Волохата // Молодий вчений. – Електрон. дані. – 2017. – № 1. – С. 701–704. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_1_170. –
35. Мельничук Л. Ю. Достатність капіталу як характеристика фінансової стійкості банку / Л. Ю. Мельничук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія: Економічні науки – 2015. – № 1. – С. 43–49
36. Дмитренко І. Б. Сучасні підходи до оцінки достатності (адекватності) капіталу банків в Україні / І. Б. Дмитренко // Вчені записки Таврійського Національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. – 2019. – Т. 30, № 4. – С. 120–127
37. Радова Н. В. Достатність капіталу банків в умовах нестабільності фінансового ринку України / Н. В. Радова // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 12, ч. 2. – С. 128–132.
38. Слободянюк Н. О. Достатність капіталу банківських установ: українські реалії та міжнародний досвід нормативного регулювання / Н. О. Слободянюк, В. А. Янковський // Бізнес Інформ. – 2018. – № 11. – С. 380–387.

39. Дмитренко І. Б. Ключові аспекти внутрішнього процесу оцінки достатності капіталу банку для покриття ризиків / І. Б. Дмитренко, О. Д. Вовчак // Наук. вісник Одес. нац. ун-ту. Економіка. – 2020. – Т. 25, № 2. – С. 135–139.
40. Другов О.О. Трансформація іноземного капіталу в банківському секторі України//Електронне видання: ВІСНИК УНІВЕРСИТЕТУ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ.- 2017.- № 2 (29).-С. 14-20.
41. Кількість банків в Україні «Індекс МінФін URL:<https://index.minfin.com.ua/banks/stat/count/>
42. Коваленко О. О., Кошевий М.М. Проблеми та перспективи присутності іноземного капіталу в банківській системі України URL:http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/efek_2011_6_18.pdf
43. Гірченко Т.Д., Стороженко О.О., Шейко О.П. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банків іноземних банківських груп в Україні // Електронне наукове фахове видання Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського – «Глобальні та національні проблеми економіки». – 2017. – Випуск № 16. Квітень 2017 р. 141-145 с.
44. Белінська Я., Жаліло Я. Щодо впливу зростання присутності іноземного капіталу на банківську систему URL:<http://old.niss.gov.ua/Monitor/Juli2009/01.htm>
45. Владичин У. В. Рівень концентрації банків з іноземним капіталом у банківській системі України / У. В. Владичин // Банківська справа. – 2016. – № 1. – С. 84–98.
46. Дзюблюк О. Іноземний капітал у банківській системі України: вплив на розвиток валютного ринку та діяльність банків [Текст] / О. Дзюблюк, О. Владимир // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 5. – С. 26–33.

47. Іноземний банківський капітал в Україні: співвідношення вигод та ризиків / Аналітична доповідь / [Жаліло Я.А., Молдован О.О., Белінська Я.В., Медведкіна Є. О та ін.]. – Офіційний сайт НІСД [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http:// www.niss.gov.ua](http://www.niss.gov.ua)
48. Криленко Д.В. Сучасна політика регламентування діяльності та методів залучення іноземного банківського капіталу / Д.В. Криленко, А.О. Нижник // Причорноморські економічні студії. 2016. – випуск 11. - С. 214 – 218

ДОДАТКИ

Додаток А

Порівняння динаміки зміни складових капіталу банку з іноземним капіталом

	36 АТ "Райффайзен Банк Аваль"			296 АТ "ОТП БАНК"			136 АТ "УКРСИББАНК"		
	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021
Загальна сума регулятивного капіталу (РК)	10 480 006,0	10 674 030,4	10 474 032,6	4 963 447,9	6 819 764,7	8 619 211,7	6 405 059,6	6 108 440,4	7 245 446,3
Загальна сума основного капіталу (ОК)	5 264 580,6	6 622 797,3	6 911 389,7	3 025 195,4	4 960 883,4	7 071 703,1	3 583 655,0	3 670 094,6	6 244 503,0
Загальна сума додаткового капіталу	5 300 677,0	4 182 254,5	3 611 819,7	1 938 252,5	1 998 024,3	1 686 651,6	3 001 924,5	2 439 614,4	1 002 212,0
Загальна сума відвернення (В)	49 155,2	131 021,4	49 176,8	0,00	139 143,0	139 143,0	180 519,9	1 268,7	1 268,7

Додаток Б

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2)												
фактичне значення нормативу Н2 (нормативне значення нормативу Н2 не менше 10%)	сумарні активи, зменшені на суму відповідних резервів/уцінки та суму забезпечення, зважені на відповідний коефіцієнт ризику залежно від групи ризику (Ar)	активи, зменшені на суму відповідних резервів/уцінки та суму забезпечення, без зважування на коефіцієнт ризику									суккупна сума відкритої валютної позиції за всіма іноземними валютами та банківськими металами (Свп)	величина непокритого кредитного ризику (HKP)
		з коефіцієнтом ризику 0%, сума	з коефіцієнтом ризику 10%, сума	з коефіцієнтом ризику 20%, сума	з коефіцієнтом ризику 30%, сума	з коефіцієнтом ризику 35%, сума	з коефіцієнтом ризику 50%, сума	з коефіцієнтом ризику 75%, сума	з коефіцієнтом ризику 100%, сума	боргові цінні папери, емітовані в іноземній валюті центральними органами виконавчої влади України/місцевого самоврядування України з коефіцієнтом ризику X*, сума		
45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57
25,40	34 667 788,4	53 236 589,6	0,0	13 026 178,1	0,0	0,0	861 277,8	0,0	31 631 913,9	1 834 818,3	88 674,4	823 326,7

